

великою помилкою, але й стане причиною дискредитації ідеї самого кластеру.

Висновки та пропозиції. Кластеризація АПК здатна надати вагомий інноваційний імпульс в загальну економічну політику держави. Таким чином, на сьогоднішній день застосування кластерного підходу в Україні є необхідною детермінантою для виходу з економічної кризи, відродження вітчизняного виробничого потенціалу, підвищення ефективності інноваційно-інвестиційного розвитку АПК, досягнення високого рівня економічного зростання та конкурентоспроможності. Визначені в статті проблемні аспекти формування агропромислових кластерів і запропоновані шляхи їх подолання є досить глибокими у пізнанні і перспективними у подальших наукових дослідженнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Портер М. Конкуренція: Пер. с англ.: Уч. пос. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2001. – 495 с.
2. Управління інноваційною діяльністю в економіці України: Колективна науково монографія / За наук. ред. д.е.н., професора С. А. Єрохіна. – К.: Національна академія управління, 2008. – 116 с.
3. А. С. Гальчинський, В. М. Геєць та ін. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) "Шляхом європейської інтеграції"/ Нац. Ін-т стратег. дослідж., ін-т екон. прогнозування НАН України, М-во економіки та з питань європ. інтегр. України. - К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. - 416 с.
4. Гришова І.Ю. Оптимізація ресурсних портфелів архітектури аграрних кластерів / І.Ю.Гришова // Актуальні проблеми розвитку регіональних АПК: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 16-річчю факультету бізнесу та 20-ти річчю кафедри економіки та підприємництва Луцького національного технічного університету, (Луцьк, 26-27 травня 2011 р.). – Луцьк: РВВ Луцького технічного університету, 2011. – С. 124-125.
5. Гришова І.Ю. Становлення кластерних ініціатив фінансового розвитку переробних підприємств / І.Ю. Гришова // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. – Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2011. – Вип. 2. (42). Економічні науки. – С. 131-139

УДК: 336.225.678:336.701.61

ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ

Герасименко Н.В. - викладач, ПВНЗ "Європейський університет Херсонська філія"

Постановка проблеми. Ухилення від сплати податків притаманне будь-якому суспільству. Дедалі більшого значення набуває проблема ухилення від сплати податків і в українському економічному просторі. Для багатьох суб'єктів господарської діяльності останнім часом це навіть стало нормою

поведінки. Разом з тим, ухилення від сплати податків приводить до розвитку ряду негативних тенденцій в економічній і соціальній сфері: порушення правил чесної конкуренції, росту корупції, зменшення надходжень до державного бюджету, недостатнього фінансування суспільного сектора господарства, відтоку капіталів за кордон тощо. Тому, ця проблема є актуальною і нагальною для багатьох країн і потребує постійного контролю та вирішення.

Стан вивчення проблеми. Ухилення від сплати податків у даний час являє собою дії, що привели до фактичного ненадходження до бюджетів чи державних цільових фондів коштів у значних розмірах. Дана проблема є досить актуальною і висвітлюється у багатьох працях провідних вітчизняних науковців, зокрема І. Мельник, О. Сторожук, І. Коновалова, В. Вишневський, А. Веткін, М. Білик, І. Золотко та інші. Проте ряд питань досі залишаються недостатньо вивченими, що зумовлює вибір теми та подальшого її дослідження.

Завдання і методика досліджень. Головна мета дослідження полягає у вивченні основних чинників і причин, що спонукають платників ухилятися від сплати податків, визначення заходів, спрямовані на зменшення масштабів ухилення.

Результати досліджень. Для встановлення причин ухилення на сьогоднішній день важливо розрізнити такі поняття, як «ухилення від сплати податків» і «мінімізація податків». Тому що мінімізація податків – це, перш за все, законне їх зниження, що спричинено недосконалістю законодавства або ж наперед продуманими законотворцями вікон оподаткування для стимулювання розвитку бізнесу, що в подальшому приведе до залучення інвестицій у державу, збільшення робочих місць, і як наслідок - збільшення надходжень до бюджету.

Зазначені поняття розділяють і податківці практики. Наприклад, при нарахуванні податку за виявленими порушеннями податкового законодавства, у ході проведення перевірки, встановлюється ухилення від сплати податків. А при досить низькому податковому навантаженні (менше 1), за даними податкової звітності, підприємницьку діяльність суб'єкта господарювання розцінюють, як направлену на мінімізацію податків.

Крім того, щоб стверджувати, що платник податків дійсно ухилився від їх сплати, необхідно встановлення фактів порушення податкового законодавства; збір доказової бази як за допомогою методів податкових перевірок так і дій податкової міліції (опитування посадових осіб суб'єкта, який перевіряється і його контрагентів, перевізників і орендодавців, збір пояснень та ін.); підтвердження розміру матеріального збитку; встановлення обставин, що сприяли ухиленню; встановлення осіб, відповідальних за повноту, правильність, нарахування і сплату податків.

Що ж необхідно розуміти під ухиленням від сплати податків? В Оксфордському тлумачному словнику ухилення трактується як приховування податкової бази і/або надання в податкові органи завідомо хибної інформації [1, С.413-414]. Дж. Стігліц дотримується думки [2, с. 703], що під ухиленням слід розуміти незаконний відхід від сплати податків.

Цікаво, що в Українській економічній енциклопедії [3, с. 778-779] зазначено, що під ухиленням від сплати податків слід розуміти сукупність легальних і незаконних способів приховування доходів від оподаткування.

Серед основних чинників, котрі спонукають платників уникати сплати податків, виділяють:

- погіршення фінансового становища бізнесу та населення [4, С. 525];
- складність у розрахунках податкових сум;
- особливості податкової системи та податкової політики, що проводиться в країні [5, С. 920];
- нераціональна структура оподаткування (висока частка непрямих податків);
- недосконалість юридичної техніки податкового законодавства;
- складність податкової системи. Вона обумовлює зниження ефективності податкового контролю та створює можливість уникнути сплати податків;
- рівень довіри платників до владних структур, котрі виконують функцію розподілу коштів, отриманих від податків;
- брак досвіду боротьби з податковими правопорушеннями законодавства;
- недостатня захищеність працівників органів контролю при виконанні ними службових обов'язків [4, С. 525];
- недостатній розвиток міжнародної співпраці в справах боротьби з податковою злочинністю ;
- негативне відношення до існуючої податкової системи – жорстка податкова система багато в чому не стимулює працю виробника, а, навпаки, підштовхує його до утаювання прибутків і несплати податків. Платник податків не поважає систему, яка не поважає його як платника, не враховує його можливості по сплаті податків. Також низька віддача з боку держави у вигляді суспільних благ.

У податковій теорії і практиці відомі такі основні причини ухилення від сплати податків [6]:

- моральні – породжуються характером податкових законів, а також податковою системою в цілому;
- політичні – коли податки починають неправомірно використовуватись державою, як інструмент соціальної або економічної політики;
- економічні – розбалансованість банківської системи, криза платежів, інфляційні процеси, зростання цін і зниження платоспроможності населення, значний дефіцит бюджету;
- правові - криються у складності податкової системи, яка перешкоджає ефективності податкового контролю, внаслідок чого платник податків може уникнути сплати податків.

Ухилення від сплати податків може реалізовуватися двома шляхами: шляхом використання незаконних методів і шляхом легалізованих дій. Багато українських фінансистів ці два методи ухилення від сплати податків розмежовують і легалізоване зменшення оподаткування називають уникненням від сплати податків, а нелегальне – ухилення від сплати податків. Під ухиленням від сплати податків автори розуміють протиправні дії зі зменшення податкових зобов'язань, виявлення яких тягне за собою відповідальність (штрафні санкції, адміністративна, дисциплінарна та кримінальна) за порушення податкового законодавства [7, С.228].

Отже, протиправні дії з ухилення від сплати податків є злочином. Із вищевикладеного визначення слід зазначити, що не менш важлива причина ухилення від сплати податків є психологічна. При психологічному аналізі особи,

що ухиляється від сплати податків, значне місце займає аналіз проблеми мотиву злочину. Сюди включаються такі психічні утворення, як потреби, мотиви, цілі, інтереси й ін.; це характеристика процесу, що забезпечує поведінкову активність на певному рівні. [8, С.114].

Дослідження поведінки злочинця необхідне для правильної класифікації дій, для організації превентивних заходів, для організації розслідування. Основними кримінально-правовими ознаками особи є: демографічні, вікові, моральні якості, фізичні чи психічні вади, судимості або кримінальний досвід.

Ураховуючи сферу вчинення ухилення від сплати податків, заслуговує на увагу така ознака злочинців, як статус суб'єкта підприємницької діяльності. Підприємство, як фактор сучасної економіки, приваблює саме можливість виконання специфічних дій для здійснення незаконних фінансово-господарських операцій, використання реквізитів, створення видимості фінансової спроможності.

При усвідомленні природи прибутків і легалізації їх злочинців класифікують на тих, які вчинили певний злочин та використали отримані від нього прибутки у легальному обігу, не брали безпосередньої участі у предикатному злочині, але активно сприяли наступному відмиванні чи вчинювали його.

Такого злочинця слід розглядати у поєднанні різноманітних ознак: ділка-керівника, депутата, крадія, шахрая, наркоділка, корумпованого службовця з різних сфер державної чи суспільної діяльності, підприємця. [9, С. 129-130].

Необхідно зауважити, що різні види податків по-різному піддаються ухиленню залежно від способу нарахування податку, розміру податкових ставок, об'єкта оподаткування. Золотко І. А. виділяє три групи залежності [10, С.192]:

- під час визначення суб'єкта оподаткування менший інтерес до ухилення виникає у випадку, якщо платник податку і носій податкового тягаря цього податку не збігаються (приклад – непрямі податки);

- при визначенні ставок оподаткування – тяжче ухилиться від податків, ставки по яких визначені у твердих сумах; серед відсоткових ставок лідером щодо ухилення є податки за диференційованими ставками за різними групами товарів чи платників;

- при визначенні об'єкта оподаткування у кількісних показниках ухилитися від сплати податку важко; якщо об'єкт визначається у вартісному вимірі, то чим складніший механізм підрахунку, тим легше ухилитися від цього податку.

Більше можливостей для ухилення від сплати мають непрямі податки. Особливо це стосується ПДВ, оскільки його визначення здійснюється у відсотках до вартісного обсягу.

Ухилення від сплати податків має негативні наслідки як для економіки, так і для держави в цілому. Державний бюджет недоотримує належні йому кошти, тому йому доводиться обмежувати реалізацію деяких державних програм, не виплачувати заробітну плату працівникам бюджетної сфери і т.д. Крім того, несплата податків може мати серйозні наслідки у вигляді порушення принципів конкуренції. Тому в даний момент припинення спроб несплати податків зведено в ранг державної податкової політики.

Висновки та пропозиції. Отже, проблема ухилення від податків є актуальною і потребує вжиття заходів, спрямованих на її вирішення. Для зменшення масштабів ухилення від сплати податків слід вдосконалити податкове законо-

давство; підвищити рівень податкової культури та податкової дисципліни; посилити боротьбу з корупцією; ефективно використовувати податкові надходження, поступово знижувати податкове навантаження, провести кодифікацію податкових законів, значно спростити їх викладення, зробити доступними та зрозумілими. На практиці потрібно не збільшувати кількість перевірок і розміри штрафів, а вдосконалювати демократичні інститути, активізувати боротьбу з корупцією, усунути ганебні явища, коли політики та чиновники разом з олігархами, зловживаючи владою в особистих корисливих інтересах, прикривають існування різноманітних посередницьких структур, порушують правила чесної ринкової конкуренції, домагаючись податкових пільг і різного роду переваг "своїм" підприємствам, територіям, галузям. Навіть незначне зростання ймовірності покарання посередників приведе до позитивного ефекту у справі звуження масштабів ухилення. Ще одним із шляхів мінімізації цієї проблеми є виховання у платників патріотичних почуттів щодо обов'язку утримувати державу завдяки сплати ними податків в обмін на суспільні блага.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Фінанси: Оксфордський толковий словник: Англійсько-російський. М.: Весь мир, 1997. - 413-414 с.
2. Стігліц Джозеф Е. Економіка державного сектора: Пер. з англ. А.Олійник, Р. Скільський. - К.: Основи, 1998. - с.703.
3. Економічна енциклопедія. К.: Академія, 2002, т. 3.- 778-779 с.
4. Иванов, Ю.Б. Податковий менеджмент/ Иванов Ю.Б., Крисоватий А.І., Кізима А.Я., Карпова В.В. – К.:2008. - с. 525.
5. Иванов, Ю. Б. Податкова система/ Иванов Ю.Б., Крисоватий А. І., Дисятнюк О. М. – К.: Атіка, 2007. - с. 920.
6. Ухилення від сплати податків: причини та наслідки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kotler.com.ua/uxilennya-vid-splati-podatniv-prichinita-naslidki.html>.
7. Вишневський В., Веткин А. Уход от уплаты налогов: теория и практика: Монография. – Донецк: ИЭП, 2003., - с. 228.
8. Мартенко О. Психологічний аналіз проблеми мотиву злочину // Підприємство, господарство і право. – 2010. №9. - с. 114.
9. Смирнова А. Кримінально-правові ознаки співучасті в ухиленні від сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів шляхом легалізації грошових коштів // Підприємство, господарство і право. - 2010. - №4. с. 129-130.
10. Білик М.Д., Золотко І.А. Податкова система України: Навч. – метод. посібник – К.: КНЕУ, 2000. – с.192.